

NL

39-99

INVENTARIS VAN HET BOUWKUNDIG
ERFGOED VAN BRUSSEL

u
urban
brussels

ST-GORIKS

H*ALLES

ST-GÉRY

De tentoonstelling 39–99 nodigt u uit om samen terug te kijken naar een halve eeuw bouwen aan de hoofdstad: van wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog tot de uitdagingen van herbestemming aan het eind van de 20ste eeuw.

In deze periode onderging Brussel ingrijpende ruimtelijke en maatschappelijke transformaties. Internationale instellingen, een groeiende bevolking, nieuwe woonvormen, infrastructuurprojecten en veranderende wetgeving drukten hun stempel op de stad. Tegelijk kwamen bewoners en ontwerpers in verzet tegen de systematische afbraak van waardevolle wijken en gebouwen.

Met deze tentoonstelling willen we niet alleen herinneren, maar ook prikkelen tot reflectie. Wat betekenen modernistische kerken, postmoderne kantoorgebouwen of experimentele wooncomplexen vandaag? Wat behouden we, en hoe doen we dat op een duurzame, toekomstgerichte manier ?

De selectie van beelden is het resultaat van een jaar lang onderzoek en inventarisatie dat werd uitbesteed aan een ploeg van onderzoekers verbonden aan de ULB – La Cambre, met als bekroning de opname van het erfgoed uit deze periode in de inventaris van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Dit werk maakt zichtbaar wat vaak onopgemerkt bleef: de rijkdom en diversiteit van het naoorlogs erfgoed.

Laat u verrassen door een gewest in volle beweging, en ontdek de lagen van het verleden die onze toekomst mee vormgeven.

Introductie 3

Herbouwing	5
Tentoonstelling	8
Internationalisering	11
Wetgeving	14
Clustering	17
Verbrusseling	20
Modernisering	23
Terugplooing	26
Herbestemming	29

Verankering 32

INTRODUCTIE

Deze tentoonstelling over het naoorlogs erfgoed in Brussel, gebouwd tussen 1939 en 1999, belicht een cruciale periode in de ruimtelijke ontwikkeling en architectuurgeschiedenis van de stad. De ingrijpende veranderingen en vernieuwende bouwstijlen die het licht zagen in deze tijdsspanne, weerspiegelen de toenmalige maatschappelijke, economische en culturele transformaties. Aan de hand van negen thema's wordt de evolutie van het Brussels stadsbeeld verkend, van de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog tot de stedenbouwkundige uitdagingen aan het einde van de 20ste eeuw.

De tentoonstelling begint met de naoorlogse wederopbouw, een tijd waarin Brussel zichzelf heruitvond na de oorlogsverwoestingen. In die jaren werden grote projecten zoals de Noord-Zuidverbinding hervat, terwijl de buitenwijken een spectaculaire uitbreiding van residentiële woningen meemaakten, mede dankzij stimuleringsmaatregelen van de overheid. Deze periode van herstel en transformatie culmineerde in de Expo '58, een internationaal evenement dat niet alleen de vooruitgang van technologie en architectuur vierde, maar ook de positie van Brussel als internationale stad verstevigde.

De oprichting van Europese instellingen in de stad versterkte vanaf de late jaren '50 de internationale status van Brussel. De economische groei van de stad werd verder gestimuleerd door de komst van multinationals, ambassades en internationale instellingen, wat resulteerde in een golf van kantoorbouw in de hele stad en haar buitenwijken.

Institutionele hervormingen, zoals de erkenning van Brussel als volwaardige regio in 1989, speelden eveneens een cruciale rol in de stadsontwikkeling. Tot dan toe kreeg de stad te maken met plannen die grote delen van historische wijken omvormden tot zones voor grootschalige nieuwbouwprojecten. Dit fenomeen, bekend als 'verbrusseling', leidde tot hevige protesten van bewoners en erfgoedactivisten. De term staat nu symbool voor de grootschalige vernietiging van oude gebouwen en wijken ten gunste van vaak monotone en utilitaire nieuwbouw. Dankzij het groeiende verzet, onder meer door burgercomités en

erfgoedorganisaties, ontstond er een nieuw bewustzijn rond het belang van burgerparticipatie en de bescherming van historisch erfgoed.

Ook op het vlak van woningbouw werd er volop geëxperimenteerd. Naast de klassieke eengezinswoningen ontstonden er nieuwe woonvormen, zoals grote sociale wooncomplexen, coöperatieve woonprojecten en inclusive housing. Deze projecten boden zowel in de stadskern als in de buitenwijken nieuwe antwoorden op de uitdagingen van een groeiende bevolking. Bovendien zorgde de oliecrisis van de jaren '70 voor een nieuwe focus op energie-efficiëntie en milieubewustzijn, wat leidde tot investeringen in duurzame technologieën en betere isolatiemethoden in woningen en kantoren.

Op architecturaal vlak ontstond er een reactie tegen de vaak strakke en kille modernistische bouwstijlen van de jaren '50 en '60. De jaren '70 zagen de opkomst van het postmodernisme, dat streefde naar een herstel van de historische continuïteit en aandacht had voor de sociale context van gebouwen en wijken. Dit ging gepaard met een hernieuwde interesse in het behoud van recent erfgoed, waarbij men het verleden niet langer volledig wilde uitwissen, maar net wilde integreren in nieuwe projecten.

Recent kregen we een beter zicht op het naoorlogs gebouwenbestand dankzij een intensieve inventarisopdracht, die werd uitgevoerd door een extern team van onderzoekers van ULB La Cambre Horta. De resultaten van dit grootschalige onderzoek werden opgeslagen in de online inventaris van het bouwkundig erfgoed. Deze inventaris heeft op 19 augustus 2024 een wettelijk statuut gekregen – hetgeen het belang onderstreept van het bewaren en beheren van onder meer het architecturale erfgoed uit deze periode.

Deze tentoonstelling is een uitnodiging om na te denken over innovatie en behoud van recent erfgoed. Hoe kunnen we gebouwen uit deze periode herbestemmen om te voldoen aan hedendaagse noden op het vlak van duurzaamheid en stadsontwikkeling, met behoud van hun historische en architecturale waarde? De tentoonstelling geeft een fascinerend inzicht in de complexe geschiedenis van Brussel en toont hoe de stad voortdurend evolueert, met respect voor haar verleden en een oog op de toekomst.

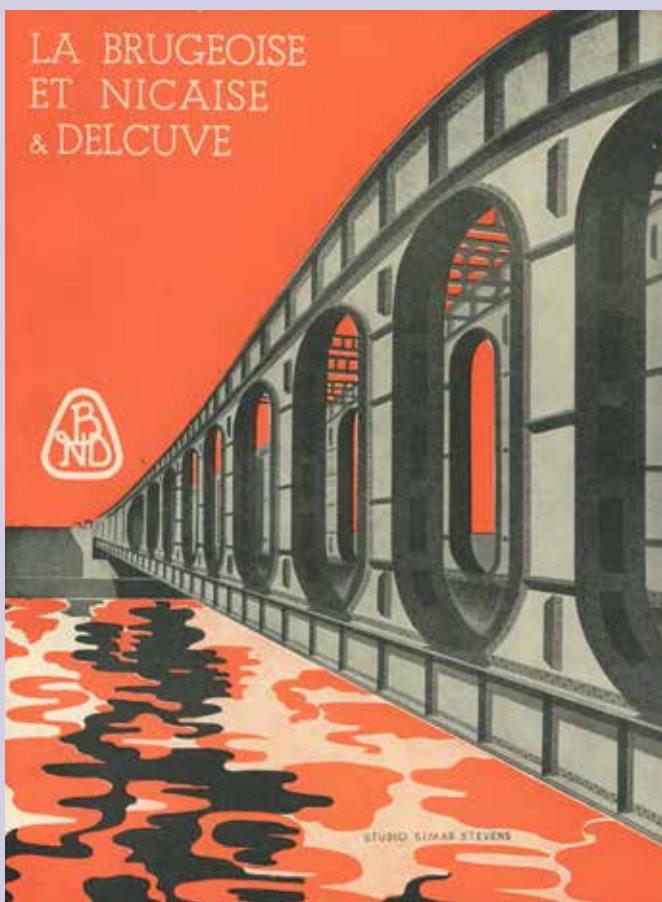
HERBOUWING

Wim Kenis © URBAN.Brussels

Nationale Bank van België, Brussel (Marcel Van Goethem, 1940)

Advertentiepagina op de cover van het tijdschrift
L'Ossature Métallique, nr. 1-2, 1946.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd in Brussel amper gebouwd. Het land was bezet, het was een bestuurlijk kluwen zonder wetgeving, bouwmaterialen en werkkrachten waren amper of niet beschikbaar. De jaren tussen 1945 en 1958 worden ook wel de overgangsjaren genoemd. Vlak na de oorlog verrijzen er verschillende werven in Brussel, waaronder de (hervatte) Noord-Zuidverbinding en de herstellingen aan vele woningen en industriële panden die oorlogsschade hadden geleden – de fabrieken en de kanaalinfrastructuur in het bijzonder.

Buiten het centrum, in de gemeenten van de tweede kroon, kent de bouw van woonhuizen een spectaculaire groei, mede door de Wet De Teye uit 1948. Kenmerkend is dat de architectuur de bestaande modernistische tendensen voortzet, weliswaar – mede door Franse invloed – met een ‘klassieke’ inslag. Dit ‘modern classicisme’ wordt niet alleen toegepast in overheidsgebouwen, maar ook in heel wat woningen die worden gebouwd op het einde van de jaren ‘40 en begin ‘50. Enkele uitzonderingen wagen zich aan nieuwe woontypologieën. De reden daarvoor is in het nieuwe elan van de bouwnijverheid te zoeken: er wordt geëxperimenteerd met materialen en de maatschappelijke evolutie zorgt voor vernieuwing, bijvoorbeeld door wijzigingen in de mobiliteit, het culturele leven en een groeiende dienstensector.

1.1

Wim Kenis © URBAN.Brussels, 2017

1.2

ARCHistory © URBAN.Brussels, 2018

1.3

Tom Verhofstadt © URBAN.Brussels, 2017

[collage icono revue]

1.4

ULB © URBAN.Brussels, 2023

1.5

1.1 Het Noordstation werd gebouwd tussen 1938 en 1956 naar de plannen van architecten Paul en Jacques Saintenoy, bijgestaan door Jean Hendrickx. De bouwwerken begonnen in 1936 maar liepen ten gevolge van de oorlog vertraging op. Het station werd vanaf 1950 geleidelijk voor het spoorverkeer opengesteld maar pas voltooid in 1956. In datzelfde jaar werd het oude station aan het Rogierplein afgebroken.

1.2 De voormalige eigen woning van de architect Paul Emile Vincent is een zoektocht naar een nieuwe moderniteit, los van de klassieke vormtaal die zich nog vertaalt in het materiaalgebruik en kleine erfgoedelementen. De horizontale bandvensters, het volumespel en de loggia's introduceren het modernisme dat de architect, in samenwerking met Roger De Winter, verder zal ontwikkelen en propageren.

1.3 Villa de Lichtervelde te Ukkel werd in 1951 gebouwd door architect Jean Delhay en lijkt wel een ode aan de classicistische symmetrie. De licht inspringende toegangstravee is gevat in een hoge nis tussen gecanneleerde deelzuilen. De kubusvormige villa heeft een hardstenen plint en is volledig bekleed met Euvillesteen.

1.4 Het contrast kan niet groter zijn. Het julinummer van het tijdschrift La Maison uit 1951 laat op de cover een modernistische villa aan het water in Bosvoorde zien, van de hand van architect Claude Laurens. Binnen in het nummer krijgt de architect Raymond Decorte enkele pagina's aandacht voor zijn modern-classicistische bel-étagewoningen.

1.5 De architect Gaston Brunfaut bouwt op het einde van de jaren '40 en begin jaren '50 enkele opvallende telefooncentrales voor de Regie voor Telegraaf en Telefoon. De centrale in Laken is de meest monumentale en dateert van 1953. De esthetiek is modern doch klassiek en wordt gekenmerkt door een hardstenen onderbouw, die aan de Houba de Strooperlaan doorloopt in het portiek. De twee volumes zijn bekleed met Euvillesteen en zijn verbonden door een cilindervormige traptoren volledig bekleed met glasstenen.

TENTOONSTELLING

ARCHistory © URBAN.Brussels

Het voormalige paviljoen Logexpo, Laken (Groupe Pyjama, 1958)

Advertentiepagina voor sandwichpanelen van het merk Glasal, afkomstig uit het tijdschrift La Maison, nr. 5, 1959.

De Wereldtentoonstelling van Brussel van 1958, ofwel Expo '58, was een grootschalig internationaal evenement dat de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog en de technologische vooruitgang van die tijd vierde. Het idee kwam al tot stand in 1947. Het officiële bod bij het Bureau International des Expositions (BIE) werd ingediend op 7 mei 1948, hoewel de organisatie van de Expo pas in 1955 gepland was. Pas na de wapenstilstand van de Koreaanse oorlog in 1953 werd Brussel officieel gekozen als gaststad voor de tentoonstelling, die vijf jaar later, in 1958, zou plaatsvinden. Het overkoepelende thema van Expo '58 was 'Voor een meer menselijke wereld', waarbij de nadruk lag op vooruitgang en samenwerking.

De impact op Brussel en haar bevolking was voelbaar op verschillende vlakken. Vooral de stadsontwikkeling zette een reuzenstap voorwaarts, door de verbetering en uitbreiding van de wegeninfrastructuur, de bouw van nieuwe hotels en de uitbreiding van het openbaar vervoersnetwerk. Ook de economische impact was aanzienlijk. De Expo trok een stroom van internationale bezoekers aan, wat een aanzienlijke boost gaf aan de lokale economie. De horeca, detailhandel en toeristische sector profiteerden enorm van die nieuwe bedrijvigheid. Het evenement versterkte ook de positie van Brussel als een belangrijk internationaal knooppunt, wat in de daaropvolgende jaren zou leiden tot de vestiging van Europese en internationale instellingen in de stad. Ook het naoorlogse culturele en sociale leven kreeg dankzij Expo '58 een injectie van vooruitgangsoptimisme. Het evenement bood een platform voor culturele uitwisselingen en internationale samenwerking. Expo '58 had een blijvende invloed op kunst en design, met name door de introductie van moderne architectuur en nieuwe technologieën bij een breed publiek. De tentoonstelling opende de deur voor tal van technologische innovaties, waaronder de eerste computers, nieuwe materialen zoals plastic en geavanceerde huishoudapparaten. Het dagelijks leven ging er anders uitzien door de toestroom van nieuwe producten en ideeën.

2.1

Wim Kenis © URBAN.Brussels, 2024

2.2

ULB © URBAN.Brussels, 2023

2.3

ULB © URBAN.Brussels, 2022

Tom Verhofstadt © URBAN.Brussels, 2024

2.4

2.5

Tom Verhofstadt © URBAN.Brussels, 2021

2.1 Ravensteingalerij, architecten Alexis en Philippe Dumont, 1954-1958. Naar aanloop van Expo '58 werden in Brussel moderniseringswerken uitgevoerd inzake infrastructuur, kantoorbouw en commerciële ontwikkelingen. De Ravensteingalerij herbergt al deze functies in één complex op een strategische plek in de stad, tussen beneden- en bovenstad, aan de voet van het in 1952 geopende Centraal Station en midden in het toenmalige financiële district van Brussel.

2.2 Tentoonstellingspaviljoenen in Ukkel. In 1959 werden in de Verrewinkelstraat drie Expo '58-paviljoenen heropgebouwd door de firma Entreprises et Travaux SA. Deze firma had in totaal 11 Expo-paviljoenen op de Heizelvlakte voor haar rekening genomen. Bij de heropbouw ging het om het hoofdpaviljoen van de Landbouw, met de sectie voor de Boerenbond in een afzonderlijk paviljoen, ontworpen door architecten M. Dams en H. Courtens, en het paviljoen van de Tabak, naar een ontwerp van M. Gérard.

2.3 Villa La Chanterelle in de Hortensiagaarde te Sint-Agatha-Berchem maakt deel uit van een interessante verkaveling bestaande uit verschillende bescheiden villa's in een ludieke Expo '58 stijl. Deze 'Robbedoeshuisjes' werden ontworpen tussen 1954 en 1962 door de architecten Louis en Emile Hoebeke en tonen kenmerkende stijlelementen uit de jaren 1950, zoals wit geschilderde baksteen, breukstenen plinten en schoorstenen, contrasterende primaire kleuren, houten latten, vlinderdaken, enz.

2.4 De bel-étagewoning is de stedelijke woningtypologie bij uitstek, die de moderniteit van de bewoners uitstraalt. Op het typeplan zijn allerhande variaties mogelijk en het uitgebreide gamma van materialen en kleuren zorgt voor een onuitputtelijke waaier aan expressiemogelijkheden. De architect Fernand Besançon, wiens eigen woning uit 1956 in Sint-Lambrechts-Woluwe staat, specialiseerde zich in het ontwerpen van dergelijke woningen.

2.5 De bungalow is van oorsprong een vrijetijdstypologie, die kwam overgewaaid uit de Verenigde Staten en in de eerste plaats gebruikt werd voor het ontwerpen van vakantiewoningen. Toch krijgt deze woonvorm, waarin alles georganiseerd wordt op grondniveau, veel bijval in de uitgestrekte, groene gemeenten van het Brussels gewest. De architect Jean Vancoppenolle bouwt enkele interessante bungalows in Ukkel en geeft daarmee het Brusselse patrimonium een Amerikaanse look.

INTERNATIONALISERING

Wim Kenis © URBAN.Brussels

Voetgangersbrug en het Van Maerlantgebouw, Brussel (Groep Planning, 1980-1988)

Advertentiepagina voor geharde geëmailleerde glaspanelen van het merk Panoroc, afkomstig uit het tijdschrift Architecture, nr. 62, 1965, p. 773.

Met het Verdrag van Rome van 25 maart 1957 wordt Brussel aangeduid als hoofdstad van Europa. Gevolg hiervan is de internationale aantrekkingskracht van de stad voor de hoofdzetels van verschillende bedrijven, maar ook de toestroom van ambassades, consulaten, enz. De tertiaire sector krijgt een enorme boost met de bouw van kantoorgebouwen. Daar waar de eerste kantoorgebouwen zich situeren binnen de vijfhoek, in het bijzonder langs de Noord-Zuidverbinding, verandert dit vanaf het einde van de jaren '50. De historische en residentiële Leopoldwijk vervelt langzaam tot een kantoorwijk. De oude en als oncomfortabel ervaren herenhuizen die dienstdeden als huisvesting voor bedrijven en internationale instellingen, moeten plaats ruimen voor functionele kantoorgebouwen.

Tussen 1981 en 1989 geven de Europese parlementsleden aan dat ze dichtbij de uitvoerende macht (Europese Commissie, Ministerraad, enz.) wensen te zitten. Dat betekent ook dat zij over gepaste lokalen dienen te beschikken. Stedenbouwkundig en architecturaal vertaalt deze ambitie zich in de bouw van de Leopoldruimte.

De Top van Edinburgh in 1992 bevestigt Brussel als de officiële zetel van de Europese Commissie, de Ministerraad, het Economisch en Sociaal Comité en het Comité der Regio's. Dat resulteert in een nieuwe bouw golf van kantoorgebouwen in de meer residentiële buitenwijken van het gewest, langs de belangrijkste in- en uitvalswegen.

3.1

Wim Kenis © URBAN.Brussels

3.2

Tom Verhofstadt © URBAN.Brussels

3.3

Wim Kenis © URBAN.Brussels

Tom Verhofstadt © URBAN.Brussels

3.5

W. Robberechts © URBAN.Brussels

3.4

3.1 De Belgische Staat kocht het voormalige kloosterdomein van Berlaymont begin jaren '60 om de Europese aanwezigheid in Brussel te verankeren. Tussen 1963 en 1969 werd het huidige Berlaymontgebouw opgericht om er de 3.000 ambtenaren van de Europese Commissie te huisvesten. Het ontwerp van architecten Lucien De Vestel, Jean Gilson, Jean en André Polak bestaat uit een kruisvormig torengedouw van 18 verdiepingen, met vier vleugels die vertrekken vanuit een centrale hub. Ondanks een verregaande herinrichting tussen 1997 en 2004 heeft het gebouw zijn symbolische waarde weten te behouden.

3.2 Het Britannia House in de Jozef II-laan benadrukt de symbolische aanwezigheid van een Europese natie nabij de Europese Gemeenschap. Nadat Groot-Brittannië de EEG had vervoegd in 1962 had het land nood aan kantoorgebouwen, niet alleen om ambassademedewerkers en een permanente delegatie te voorzien van een werkplek, maar ook om potentiële (Britse) bedrijven ertoe te overhalen kantoorruimte in Brussel in te nemen. Het gebouw werd in 1963 ontworpen door het Londense architectenbureau Fitzroy Robinson & Partners, in (verplichte) associatie met de Belgische architect Albert De Doncker. In 1965 werd het ingehuldigd. In 1998 voorzag het Atelier d'Architecture de Genval het gebouw van een postmoderne look, met de kenmerkende bekroning die luchtstromen oprijzend uit het gebouw voorstelt.

3.3 Het opvallende kantoorgebouw aan de Meeûssquare te Elsene is een ontwerp van de architect Michel Barbier uit 1973. Vóór het vliedervormige gebouw, dat zich opent naar het plein toe, bevindt zich een contrasterend volume van twee bouwlagen op pilotis, waardoor de impact van de bebouwing op het perceel wordt verlicht. Ondanks het feit dat de oorspronkelijke ramen in 1996 werden vervangen, geven de bronskleurige Stopray Gold ramen het geheel een typische jaren '70-vintage look. Voordien was dit het hoofdkwartier van de onderzoeksafdeling van de Europese Commissie, vandaag is hier het Multimedia Centre van het Europese Parlement gehuisvest, m.a.w. een vastgoedruil tussen de twee grootste Europese instellingen.

3.4 De Espace Beaulieu is een mooi voorbeeld van de zogenaamde derde generatie kantoorgebouwen uit het einde van de jaren '80, begin jaren '90 die een antwoord moest bieden aan de expansie van de in Brussel gevestigde Europese instellingen. De Europese wijk, in de voormalige Leopoldwijk, was volgebouwd en dus werden nieuwe, braakliggende terreinen aangeboord, bij voorkeur in de nabijheid van structurele voorzieningen. Het Atelier d'Architecture de Genval ontwerpt dit imposante kantoorgebouw in 1993, met een overdekte binnenstraat die de voorbode vormt van de geplande Leopoldruimte aan het Luxemburgplein.

3.5 De Leopoldruimte is een geheel van postmoderne gebouwen die met net geen 400.000 m² kantoorruimte onderdak bieden aan het Europees Parlement. Dit is de tweede zetel van het Parlement, naast de officiële hoofdzetel in Straatsburg. Het centraal gelegen Paul-Henri Spaakgebouw werd eerst gebouwd, vanaf 1989, naar aanleiding van een architectuurwedstrijd uit 1988 die werd gewonnen door de jonge architect Michel Boucquillon. Voor de gebouwen errond – het Altiero Spinelligebouw, het Willy Brandtgebouw en het Jozef Antallgebouw – werd in 1990 voor de gelegenheid de nv Atelier Espace Léopold opgericht, die in 2013 werd opgeheven.

WETGEVING

Wim Kenis © URBAN.Brussels

Het Brussels Parlement, Brussel (G. Hansotte, 1884; G. Hano, 1907 en 1929; P. Bonduelle, 1920; bureau A.2R.C, 1996-1997)

Advertentiepagina voor decoratieve panelen van het merk Exterelo, afkomstig uit het tijdschrift La Maison, nr. 10, 1968.

Tot 1989 viel Brussel onder de organieke wet op de ruimtelijke ordening en stedenbouw van 29.03.1962, die voorzag in een volledige dekking van het nationale grondgebied door bestemmingsplannen op basis van zoneringen. De wet introduceerde onder andere een recht op onteigening voor privédoeleinden, waardoor het Brusselse stadslandschap ingrijpend veranderde. Complete bouwblokken verdwenen ten gunste van torengebouwen met een vaak monotone architectuur.

Na de staatshervorming van 1989 werd Brussel erkend als een volwaardig gewest en kreeg het bevoegdheden inzake stedenbouw en ruimtelijke ordening. Brussel stelde zijn eigen wetgeving op door de aanneming van de organieke ordonnantie van 29.08.1991 betreffende ruimtelijke planning en stedenbouw (OORP), die rekening hield met de eigenheden van het stedelijk gewest. De ordonnantie weerspiegelde de ambitie om sociale en economische vooruitgang te verzoenen met leefkwaliteit. Er werden vier soorten plannen uitgewerkt:

- Het Gewestelijk Ontwikkelingsplan (GeWOP), dat de grote beleidslijnen voor de ontwikkeling van het gewest bepaalt op regionaal, cultureel en sociaal vlak;
- Het Gewestelijk Bestemmingsplan (GBP), dat de verschillende bestemmingen van het grondgebied vastlegt die door vergunningaanvragers moeten worden gerespecteerd;
- De Gemeentelijke Ontwikkelingsplannen (GOP), die de strategische richtlijnen op gemeentelijk niveau vastleggen;
- De Bijzondere Bestemmingsplannen (BBP), die de bestemmingen bepalen voor een deel van het gemeentelijk grondgebied.

De OORP werd tussen 1991 en 2004 16 keer gewijzigd. Met de ordonnantie van 09.04.2004 werd ze omgevormd tot het Brussels Wetboek voor Ruimtelijke Ordening (BWRO).

4.1

Tom Verhofstadt © URBAN.Brussels

Wim Kenis © URBAN.Brussels

4.3

4.2

Wim Kenis © URBAN.Brussels

4.1 Dit kantoorgebouw in postmodernistische stijl bevindt zich in de buurt van de Manhattanwijk, die ontstond in de context van de organieke wet op de ruimtelijke ordening en stedenbouw (1962). Het gebouw werd in 1989 ontworpen door het bureau ELD Partnership (architecten Erauw, Lievens & Douglas), op basis van een architecturaal concept van het Atelier d'Architecture de Genval. Het gebouw bestaat uit drie in elkaar grijpende rechthoekige volumes, met het grootste volume in het midden. De gevels zijn overvloedig beglaasd, wat de verticaliteit van de architectuur benadrukt. Het dak heeft de vorm van een afgeknotte piramide en verwijst daardoor naar het Amerikaanse modernisme.

4.2 Het WTC-gebouw is het koninginnestuk van het 'Manhattan'-plan (Noordwijk), ontwikkeld door de Groupe Structures (koninklijk besluit van 17.02.1967) in het kader van de toepassing van de organieke wet op de ruimtelijke ordening en stedenbouw van 1962. Dit kantoorgebouw in internationale stijl, dat bedoeld was als een groot Amerikaans zakencentrum, werd in 1968 ontworpen voor de Compagnie de Promotion door Groupe Structures, architecten André en Jean Polak, René Stapels en Claude Emery (bureau Architecture et Urbanisme).

4.3 Dit kantoorgebouw met winkels, uitgevoerd in een modernistische en functionalistische stijl, werd tussen 1962 en 1967 gebouwd door architect René Stapels, die werd bijgestaan door architecten Robert Bardinnet, B. Lefèvre-Feragen, Lemaître en Jamar. Het gebouw is een getuige van de radicale moderniteit die zich na Expo '58 van Brussel meester maakte en alle integratie in het bestaande stedelijk weefsel negeerde. Hoewel de bouw van dit complex kan beschouwd worden als een kleinschalig voorbeeld van 'verbrusseling', bezit het gebouw ook interessante kenmerken. Hier komen nieuwe elementen aan bod op het gebied van leven, ritme, uitzichten en perspectieven, die minstens even boeiend zijn als wat er voordien bestond (LHOAS, P., 'Regard: Architecture et urbanisme Bruxelles 1950-2000', Architecture depuis la Seconde Guerre Mondiale, Brussel, 2008, p. 75).

CLUSTERING

Wim Kenis © URBAN.Brussels

La Sauvenière, Sint-Lambrechts-Woluwe (Groupe Synthèse, 1975)

Advertentiepagina voor dubbel glas van het merk Polyglass, afkomstig uit het tijdschrift Neuf, nr. 47, 1974..

polyglass installe l'été au cœur de l'hiver

polyglass : double vitrage isolant

SAINT-ROCH

5700 AUVELAIS
TEL.: 07/77.29.81

In de jaren na de Tweede Wereldoorlog kende de bouwsector een spectaculaire groei, aangezwengeld door de wetten De Taeye (1948) en Brunfaut (1949). De wet De Taeye stimuleerde het eigenaarschap van privéwoningen door een voordelige financiering te bieden aan toekomstige eigenaars, terwijl de wet Brunfaut het Nationaal Woningfonds oprichtte om gespecialiseerde sociale huisvestingsmaatschappijen te financieren. Deze initiatieven maakten de bouw mogelijk van goedkope, bescheiden maar comfortabele woningen, gegroepeerd in grote wooncomplexen. De complexen bevatten ook collectieve voorzieningen en bevinden zich zowel in de periferie als in de stad, waar oude wijken werden gesloopt om plaats te maken voor nieuwe bebouwing. We vinden er evengoed eengezinswoningen in traditionalistische stijl, geïnspireerd door de tuinsteden van het interbellum, als torengebouwen in functionalistische stijl. Ook op de privémarkt ontstonden dergelijke complexen. Tegelijkertijd ontstonden er allerhande inclusieve woonprojecten in groepsverband die aangepast zijn aan mensen met een beperkte mobiliteit, en collectieve en coöperatieve woonvormen.

De tweede helft van de 20ste eeuw wordt ook gekenmerkt door de bouw van grote kantoorgebouwen in de Brusselse regio, zoals het Manhattanproject en het Rijksadministratief Centrum. Grote kantoorcomplexen verrezen ook in de periferie, nabij autosnelwegen, als antwoord op de toenemende vraag naar moderne en goed gelegen werkruimten.

5.1

W. Robberechts © URBAN.brussels

archives de la commune d'Auderghem

5.3

5.2

Wim Kenis © URBAN.Brussels

ULB © URBAN.Brussels

5.4

Tom Verhofstadt © URBAN.Brussels

5.5

5.1 De Modelwijk in Laken werd in 1956 ontworpen naar een idee van Fernand Brunfaut. Die wilde vlakbij Expo '58 bezoekers van de Wereldtentoonstelling een voorbeeld geven van de Belgische ambities op het gebied van sociale woningbouw. Het project, dat werd gerealiseerd door een team van zes architecten, bestaat uit gebouwen op pilotis, gerangschikt volgens een strikt rechthoekig plan. Er was ook een reeks collectieve voorzieningen gepland – die echter nooit werden uitgevoerd. De wijk was niet op tijd klaar voor Expo '58 en om de rentabiliteit te verhogen werd het oorspronkelijke plan verdicht. De laatste gebouwen werden voltooid in 1972.

5.2 De Brusilia in Schaarbeek, met 204 woningen, was tot 2014 de hoogste woontoren van België. Het gebouw werd tussen 1968 en 1971 opgetrokken naar de plannen van architect Jacques Cuisinier. Het complex omvat ook een supermarkt, een tankstation en drie ondergrondse parkeerverdiepingen. Oorspronkelijk was er een tweede vleugel gepland aan de rechterkant, maar dit plan werd geschrapt tijdens de oliecrisis. In 2012 werd een lagere vleugel toegevoegd aan het gebouw.

5.3 Tussen 1961 en 1964 brachten Lucien en Simone Kroll vrienden, partners, familieleden en buitenstaanders samen voor een collectief woonexperiment. Het gebouw, in L-vorm ontworpen rondom een gemeenschappelijke tuin, respecteert de schaal van de omliggende bebouwing. Het ensemble bevat 15 woningen, waaronder die van de architecten zelf, en hun kantoor. Het project werd ontworpen in samenwerking met alle toekomstige bewoners, waarbij Lucien Kroll de bewoners als medeontwerpers beschouwde. Helaas leidde dit experiment niet tot de beoogde woonvorm in collectief beheer: binnen enkele jaren raakten de verschillende huishoudens verdeeld.

5.4 Het woonerf De Weegschaal in Sint-Lambrechts-Woluwe werd in 1956 gebouwd (Groupe Alpha) als onderdeel van de Plejadenwijk, een uitbreiding van de Sterrenbeeldenwijk. Het erf bestaat uit 20 kleine gelijkvloerse woningen voor oudere koppels. De wijk, waar de nodige aandacht werd besteed aan diversiteit en inclusiviteit, omvat ook eengezinswoningen en twee appartementsgebouwen. Het geheel werd georganiseerd rond een netwerk van straten, voetpaden en gemeenschappelijke groenzones.

5.5 Deze kantoorgebouwen aan de Pleinlaan in Elsene werden gebouwd in het kader van een Bijzonder Plan van Aanleg. Ze werden tussen 1992 en 1995 ontworpen door een tijdelijke samenwerking van de architectenbureaus Henri Montois, L'Atelier en CERAU, in opdracht van een vastgoedmaatschappij.

VERBRUSSELING

Tom Verhofstadt © URBAN.Brussels

Lakensestraat 95 tot 121, Brussel (diverse Europese architecten, 1989-1995)

Campagne-affiche voor de herbestemming van architecturaal erfgoed, afkomstig uit het tijdschrift A+, nr. 85, 1984.

In de jaren '50 en '60 ondergaat Brussel een ingrijpende transformatie. De toepassing van functionele stedenbouwkundige principes, de internationale architectuurstijl en de aanleg van wegen en grote vastgoedprojecten van de staat en particuliere ontwikkelaars leiden tot de grootschalige afbraak van gebouwen en historische wijken, zonder rekening te houden met hun erfgoedwaarde of hun bewoners.

De term «bruxellisation» (of verbrusseling) ontstaat in de jaren '70 om de verwoestende effecten van deze aanpak van volkswijken en historisch erfgoed te benadrukken. Controversiële projecten zoals de uitbreiding van het Justitiepaleis in de Marollen en het Manhattan-project in de Noordwijk leiden tot massale burgerprotesten. De actie van de buurtbewoners tegen het Justitiepaleisproject in 1969, bekend als de 'slag om de Marollen', slaagt erin de sloop te stoppen en blijft in het collectief geheugen hangen. Deze stedelijke strijd leidt tot de oprichting van bewonerscomités en verenigingen zoals het ARAU (1969), het BRAL (1973) en IEB (1974), die pleiten voor een herziening van het stedenbouwkundig beleid en voor het betrekken van bewoners bij de besluitvorming. Deze eis vindt weerklank in 1976 met de oprichting van overlegcommissies, die publieke consultaties invoeren bij stedenbouwkundige beslissingen.

Op architecturaal vlak pleiten de comités en verenigingen voor het herstel van de stad, het vrijwaren van de historische en sociale lagen die de stad vormen en het behoud van de bestaande bebouwing en oude stratenpatronen. Morfologisch gezien bepleiten ze een terugkeer naar gesloten bouwblokken, naar straten en pleinen als gemeenschapsruimten en een architectuur van integratie die bijdraagt aan en gevoed wordt door de opkomende postmodernistische beweging. Deze architecturale visie zal talrijke projecten kenmerken die vanaf de jaren '70 in reactie op de verbrusseling worden gerealiseerd.

6.1

© URBAN.Brussels

6.2

[collage icono revue]

6.3

Wim Kenis © URBAN.Brussels

Wim Kenis © URBAN.Brussels

6.4

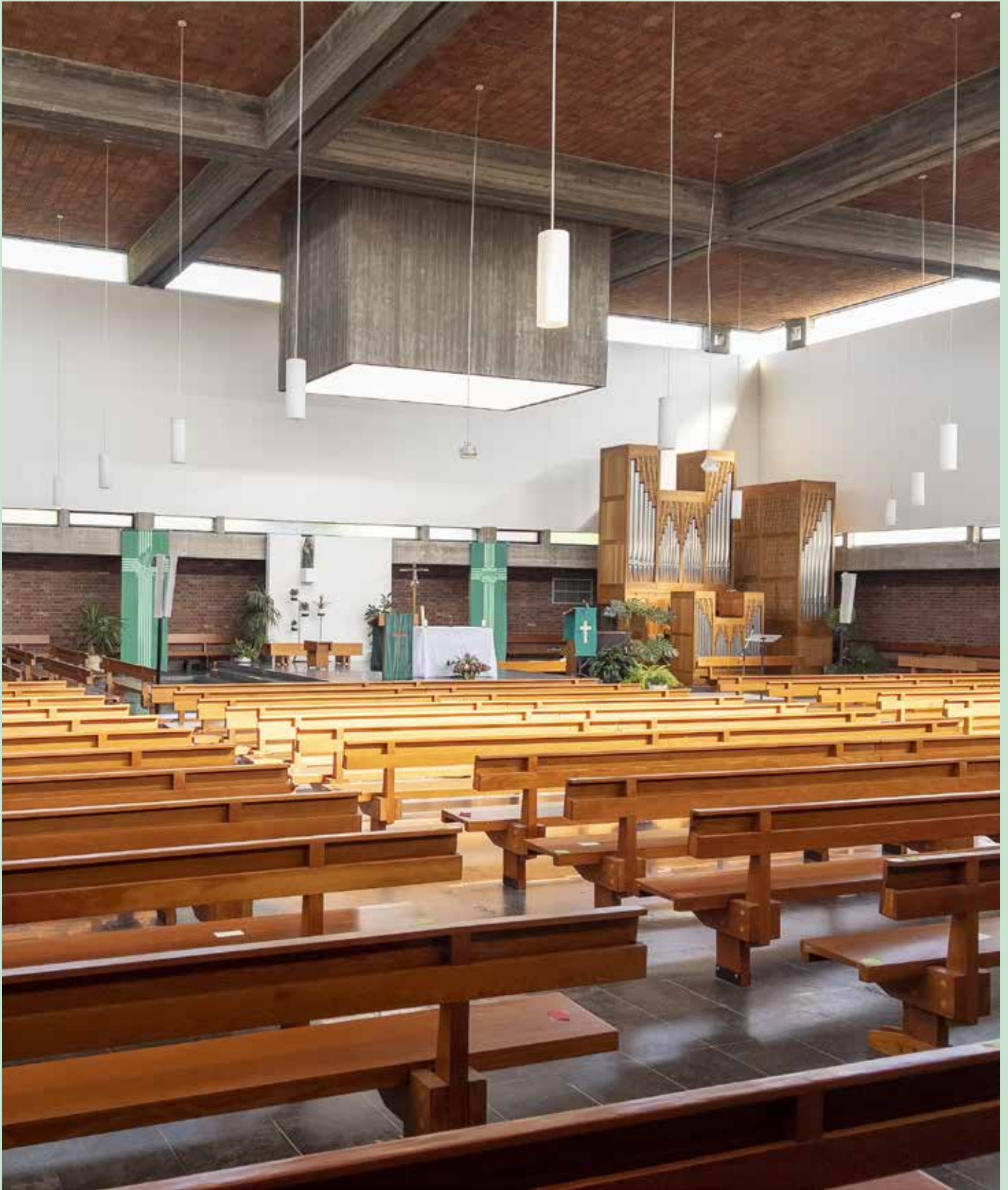
6.1 Het hogergelegen deel van de Marollen wordt in 1969 bedreigd door een onteigeningsbesluit voor de uitbreiding van de kantoren van het Justitiepaleis. Het project wordt in 1972 opgedoekt onder druk van de buurtbewoners na de 'slag om de Marollen'. De bouwblokken worden in 1974 opgenomen in een Bijzonder Plan van Aanleg (BPA). Dit geheel, gebouwd in 1978-1979 naar de plannen van architect Marc Wolff voor de Brusselse Haard, omvat 60 sociale woningen ontworpen volgens een standaardplan. De gevel aan de straatzijde wordt verlevendigd met verschillende tinten pleisterwerk, in harmonie met de bestaande bebouwing en schaal.

6.2 Het bouwblok tussen de Lakensestraat en de Bloemenstraat wordt grotendeels gesloopt in de jaren '60. In 1989 organiseert de Fondation pour l'Architecture samen met de Algemene Verzekeringen (AG) een architectuurwedstrijd onder de naam 'Oproep aan Jonge Europese Architecten' voor de bouw van een wooncomplex dat aansluit bij het oorspronkelijke perceelpatroon. De oproep krijgt internationaal weerklank, mede dankzij de steun van prins Charles van Engeland (de toekomstige koning Charles III). Zeven projecten worden geselecteerd voor uitvoering vanaf 1990. Ze delen een classicistische vormtaal, aangepast aan de volumes en het ritme van de architecturale omgeving.

6.3 De neogotische Sint-Rochuskerk uit 1861 wordt in 1972 gesloopt als onderdeel van het Manhattan-plan. In 1989 schrijft de Stad Brussel een gedeeltelijke herziening van het BPA van 1967 voor, met als prioriteit de bouw van woningen langs de Antwerpsesteenweg. Centraal in dit plan wordt een locatie gereserveerd voor de heropbouw van de kerk. Het nieuwe gebouw, opgetrokken uit rode baksteen en blauwe hardsteen, bevat glas-in-loodramen van Pierre Majerus (1995). In 2004 wordt vóór het gebouw een ruim plein met bomen aangelegd.

6.4 Het bouwblok tussen de Fontainasstraat en de Vorstsesteenweg, dat vroeger volledig volgebouwd was, wordt gesloopt in de jaren '60. In de plaats worden twee sociale woontorens gebouwd voor de Sint-Gillis Haard (arch. Yvan Obozinski, 1970-1974). Begin jaren '90 laat de Sint-Gillis-Haard op het dak van de halfondergrondse garage van de twee torens een reeks van zeven postmoderne units in art-nouveaustijl bouwen, die plaats bieden aan 31 appartementen. Het geheel weerspiegelt de ambitie van de bouwheren om de straat een meer menselijke schaal te geven.

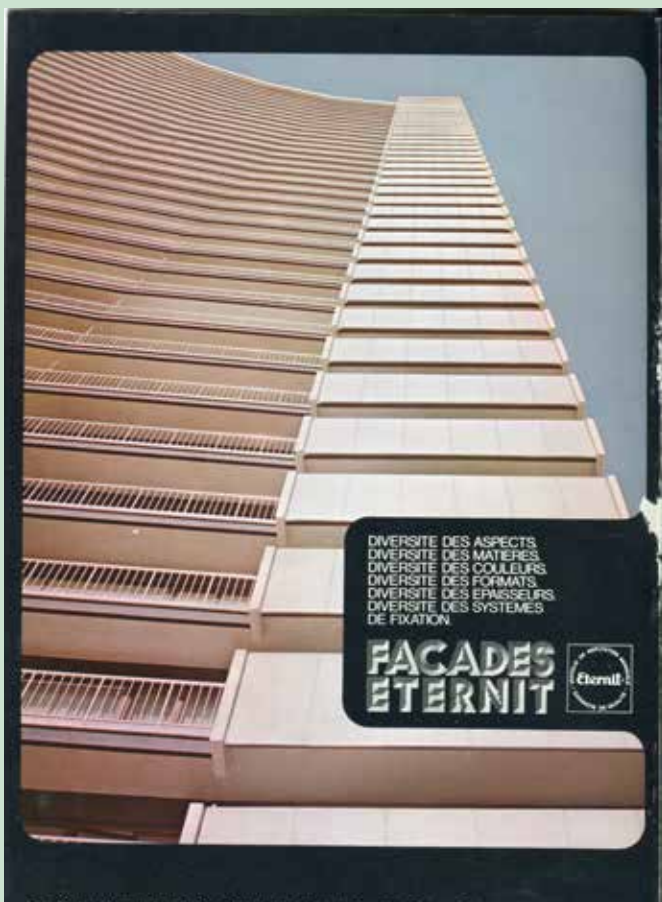
MODERNISERING

Tom Verhofstadt © URBAN.Brussels

Onze-Lieve-Vrouw van Blankedellekerk, Oudergem (Pierre Pinsart en Albert Debaeke, 1968-1970)

Advertentiepagina voor een fabrikant van gevelbekledingssystemen, afkomstig uit het tijdschrift Neuf, nr. 47, 1974.

Het Tweede Vaticaans Concilie wordt van 1962 tot 1965 gehouden en heeft een *aggiornamento* – het moderniseren van de Kerk – als doel. Verregaande besluiten worden genomen die de openheid van de rooms-katholieke Kerk dienen te bevestigen: zo wordt de liturgie in de volkstaal ingevoerd en krijgen leken een belangrijkere positie.

Ook op architecturaal vlak brengt het Tweede Vaticaans Concilie ingrijpende veranderingen teweeg, in de manier waarop katholieke kerken worden ontworpen en ingericht. Nieuwe kerkgebouwen vallen op door hun functionele en moderne architectuur. De traditionele kerk in kruisvorm met toren wordt vervangen door een meer bescheiden zaalkerk, waarbij de toren vaak weggelaten wordt. Een voorbeeld hiervan is de Sint-Martinuskerk in Ganshoren, met haar indrukwekkende voorgevel waarop een monumentaal kunstwerk prijkt. De Sint-Annakerk in Koekelberg heeft dan weer een opengewerkte klokkentoren in postmodernistische stijl die losstaat van het gebouw.

De cultusgebouwen, met hun hedendaagse bouwmaterialen en lichtrijke ruimten, vallen op door hun eenvoud. Zo kenmerkt de Onze-Lieve-Vrouw van Blankedellekerk in Oudergem zich door haar mysterieus licht, dat binnenstroomt via horizontale raampartijen en een kubusvormige lichtkoepel boven het altaar. Ook de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Stokkel in Sint-Pieters-Woluwe wordt overvloedig verlicht door glas-in-loodramen in de gevel.

Het interieur past zich aan aan de nieuwe liturgische normen, die de ruimtelijke organisatie en actieve participatie van de gelovigen benadrukken. Zo straalt de gebedsruimte in de Heilige Pius X kerk in Vorst een huiselijke sfeer uit door haar houten bekleding. Het altaar staat er op een laag podium en wordt omgeven door zitplaatsen in een U-vorm.

7.1

ULB © URBAN.Brussels

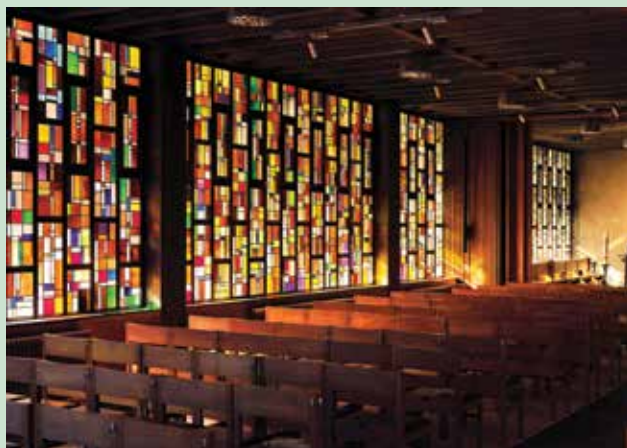
Wim Kenis © URBAN.Brussels

7.2

ULB © URBAN.Brussels

7.3

Tom Verhofstadt © URBAN.Brussels

7.4

A. de Ville de Goyet © URBAN.Brussels

7.5

7.1 De Sint-Martinuskerk in Ganshoren, naar een ontwerp van de architect Jean Gilson, werd gebouwd tussen 1970-1973. Het is een brutalistisch gebouw met een indrukwekkende voorgevel waarop een monumentaal fresco werd aangebracht met een voorstelling van Sint-Martinus, de patroonheilige, die Gods liefde voorstelt.

7.2 De postmodernistische Sint-Annakerk in Koekelberg werd gebouwd tussen 1989 en 1990 naar een ontwerp van de architecten Jean Cosse en Brigitte De Groof. Het gebouw, dat volledig werd opgetrokken in betonblokken, heeft een monumentale blinde gevel ingedeeld in pilasters, met een centrale nis waarin zich het beeld van de Heilige Anna en haar dochter bevindt. De opengewerkte klokkentoren staat los van het gebouw.

7.3 De Onze-Lieve-Vrouw van Blankedellekerk in Oudergem is een ontwerp van de Franse architect Pierre Pinsart, in samenwerking met de in Oudergem woonachtige architect Albert Debaeke. Dit brutalistisch gebouw met sobere gevels in baksteen en ruw beton dateert uit 1968-1970. Het interieur wordt verlicht door twee horizontale raampartijen en een kubusvormige lichtkoepel boven het altaar, die het geheel een mystiek effect geven.

7.4 De Onze-Lieve-Vrouw van Stokkelkerk in Sint-Pieters-Woluwe, naar een ontwerp van de architecten René Aerts en Paul Ramon, werd gebouwd tussen 1958 en 1967. Het is een strak gebouw in naoorlogs modernisme op een vierkante plattegrond en met een kubistische structuur van gewapend beton met ruime gordijngaveels. Centraal op het gebouw prijkt een gestapelde, rechthoekige klokkentoren met monumentaal kruis.

7.5 De Heilige Pius X kerk in Vorst is een ontwerp van de architecten Paul en Marcel Mignot uit 1965. Het gebouw in modernistische stijl heeft een immens asymmetrisch zadeldak bekleed met leistenen. Het interieur is voorzien van een houten bekleding, die het geheel een huiselijke en ingetogen sfeer geeft.

TERUGPLOOIING

Tom Verhofstadt © URBAN.Brussels

Metrostation Pannenhuis, Laken (Vincent Dehon, 1988)

Advertentiepagina voor een betonfabrikant, afkomstig uit het tijdschrift A+, nr. 98, 1988.

**PENDANT CE TEMPS,
LE BETON DE CIMENT BLANC
RESTE CLAIR.**

Intensité au temps
qu'il fait cerner au temps, qui
passé, le béton de ciment blanc
permet toutes les applications.
Concrètement moderne de
l'époque, il se colle sur place, s'insère
en éléments architecturaux, s'agence
en blocs de maçonnerie, en pavés ou
en dalles, contribuant ainsi à

la création d'un cadre de
vie plus agréable. Les compo-
sants du béton ainsi que les
traitements de surface, choisis
avec soin, autorisent toute une
gamme d'aspect. Le béton de ciment
blanc est donc un moyen d'expres-
sion privilégié des concepteurs et
des bâtisseurs.

Je désire en savoir plus sur le béton de ciment blanc. Envoyez-moi
la (les) brochure(s) suivante(s):

- ☐ LES APPLICATIONS DU CIMENT BLANC
- ☐ LES 1001 ASPECTS DU BETON DE CIMENT BLANC
- ☐ GUIDE PRATIQUE DU BETON À BASE DE CIMENT BLANC
- ☐ LES ÉLÉMENTS DE MAÇONNERIE À BASE DE CIMENT BLANC
- ☐ L'ENTRETIEN DU BETON DE CIMENT BLANC
- ☐ LISTE DES FABRICANTS DE PRODUITS À BASE DE CIMENT BLANC

Nom: _____
Adresse: _____ N° _____
Code postal: _____ Localité: _____

GBR

A renvoyer à GBR, Division Ciment, Chaussée de La Hulpe, 186 - 1170 Bruxelles.

In de jaren '50 en '60 kennen de geïndustrialiseerde landen een spectaculaire economische groei, ondersteund door een overvloedige en goedkope olievoorraad. Tussen oktober 1973 en maart 1974 verhoogt de OPEC echter de olieprijs viermaal als reactie op de Jom Kipoeroorlog: de eerste oliecrisis is daarmee een feit. Een tweede crisis volgt in 1979 en de daaropvolgende economische crisis houdt aan tot 1985.

In Brussel heeft deze crisis een directe impact op stedenbouw en architectuur. De meeste bouwprojecten, waaronder het Manhattan-plan, vertragen of worden stilgelegd. Om het oliegebruik te verminderen, investeert de overheid in kerncentrales, gas en steenkool. Autoloze zondagen worden ingevoerd en de ontwikkeling van de metro in Brussel wordt versneld. Huiseigenaren worden aangemoedigd om hun woningen te isoleren, wat leidt tot het wijdverbreide gebruik van dubbele beglazing en isolatiematerialen. Er wordt ook geïnvesteerd in de zoektocht naar alternatieve energiebronnen, zoals zonne- en windenergie. Het is tijdens deze periode dat de politieke ecologie ontstaat. Deze experimenten verdwijnen echter naar de achtergrond na het einde van de crisis in 1985 en pas vanaf de jaren 2000 worden alternatieve energiebronnen algemeen geaccepteerd.

Tegelijkertijd ontstaat er een sfeer van wantrouwen tegenover het functionalisme van de moderniteit. In 1975 verschijnt de term 'postmodern' in de architectuurliteratuur. In navolging van de burgerbeweging die zich verzette tegen de sloop van bestaande bebouwing, wordt in 1979 een spoedinventaris opgesteld door het Sint-Lukasarchief. De term 'erfgoed' vervangt de oude notie van historisch monument. Ontwerpers willen niet langer een streep trekken door het verleden, maar het juist integreren en erop voortbouwen, met gebruik van historische vormen en motieven.

8.1

Tom Verhofstadt © URBAN.Brussels

8.2

A. de Ville de Goyet © URBAN.Brussels

Wim Kenis © URBAN.Brussels

8.3

8.1 Het metrostation Sint-Guido in Anderlecht wordt in 1982 in gebruik genomen. Het buitenpaviljoen werd ontworpen door architect Michel Boelens in een brutalistische stijl. Het gebouw bestaat uit twee niet-parallelle betonnen schijven met grote glazen openingen.

8.2 De 'Mémé'-site, een uitbreiding van de campus van de Faculteit Geneeskunde van de UCL, werd gebouwd tussen 1970 en 1976 door het architectenatelier van Simone en Lucien Kroll. In tegenstelling tot het naastgelegen universitair ziekenhuis in functionele stijl, respecteert de inrichting van de site de evolutieve en complexe aard van ecosystemen, onder meer door te werken met inheemse plantensoorten. De site kwam tot stand met de medewerking van studenten, omwonenden en metselaars: zij zouden de organische continuïteit versterken tussen de bodem (het magma), de beplanting en de daaruit voortvloeiende architectuur. Dit zijn de eerste stappen in de richting van een ecologische architectuur.

8.3 Het Markiesgebouw, in postmodernistische stijl, is gebouwd tussen 1985 en 1989 naar de plannen van het Atelier d'Architecture de Genval. Het pand staat op gronden die vrijkwamen na de werken voor de Noord-Zuidverbinding en de metro. De architectuur van het gebouw, dat vlak naast de kathedraal van Sint-Michiël en Sint-Goedele staat, verwijst naar de gotische torens van de middeleeuwse buur.

HERBESTEMMING

Wim Kenis © URBAN.Brussels

ZIN-project (Jaspers Eysers + 51N4E + l'AUC, 2024)

Advertentiepagina voor een structureel reparatiesysteem op basis van cement, afkomstig uit het tijdschrift Renoscripto, nr. 13, 1998, p. 36.

EMACO
De brug naar duurzame structurele reparaties.

Structurele reparatie is een zaak van zekerheden. MBT's EMACO systeem voor structurele reparaties is de juiste keuze voor moeilijke structurele reparatiewerken.

Wanneer de schade ernstig is en reeds zo ver gevordert, dat de stabiliteit van de structuur verzwakt is, zijn grondige structurele reparaties een noodzaak.

Het EMACO reparatiesysteem heeft alles wat nodig is om tot een goed resultaat te komen: rheoplastische, gebruiksklare mortels op basis van cement en volledig krimpgcompenseerd. Aan de uitdagende vereisten van structurele reparaties wordt beantwoord door de uitstekende mechanische eigenschappen en de efficiënte toepassingsmethoden. EMACO geeft absolute zekerheid - vraag ons uw problemen te overbruggen.

Master Builders n.v.
Nijverheidsweg 89
6-3945 Hatt
Tel.: 011/04.04.34
Fax: 011/40.13.92

Master Builders
Technologies

Innovatieve technologie voor de bouw.

Het recente architecturale erfgoed, dat vaak verwaarloosd of onvoldoende erkend werd, staat tegenwoordig centraal in een vernieuwde discussie. Hoe kunnen we iconische gebouwen uit de 20ste eeuw behouden en tegelijkertijd tegemoetkomen aan hedendaagse en toekomstige vereisten? De herbestemming van recent erfgoed maakt het mogelijk om respect voor architecturale geschiedenis te combineren met aanpassingen aan moderne eisen zoals energieprestaties en milieunormen. Het hergebruiken van bestaande gebouwen, in plaats van sloop en wederopbouw, vermindert bouwafval en spaart natuurlijke hulpbronnen.

De belangrijkste uitdagingen van een herbestemming waarmee de medewerkers van Urban te maken krijgen tijdens overlegcommissies en projectvergaderingen, zijn het behouden van de authenticiteit, het verbeteren van de energieprestaties en architecturale innovatie. Herbestemming van erfgoed is niet alleen een daad van conserveren, maar ook een manier om onze steden te laten evolueren, met behoud van hun historische dimensie. Het is een garantie voor de toekomst van deze gebouwen, door ze te integreren in een nieuwe stedelijke dynamiek. Behoud en innovatie gaan hand in hand: dat is de uitdaging voor morgen.

9.2

ULB © URBAN.Brussels, 2022 / URBAN.Brussels, 2024*

9.2

Wim Kenis © URBAN.Brussels

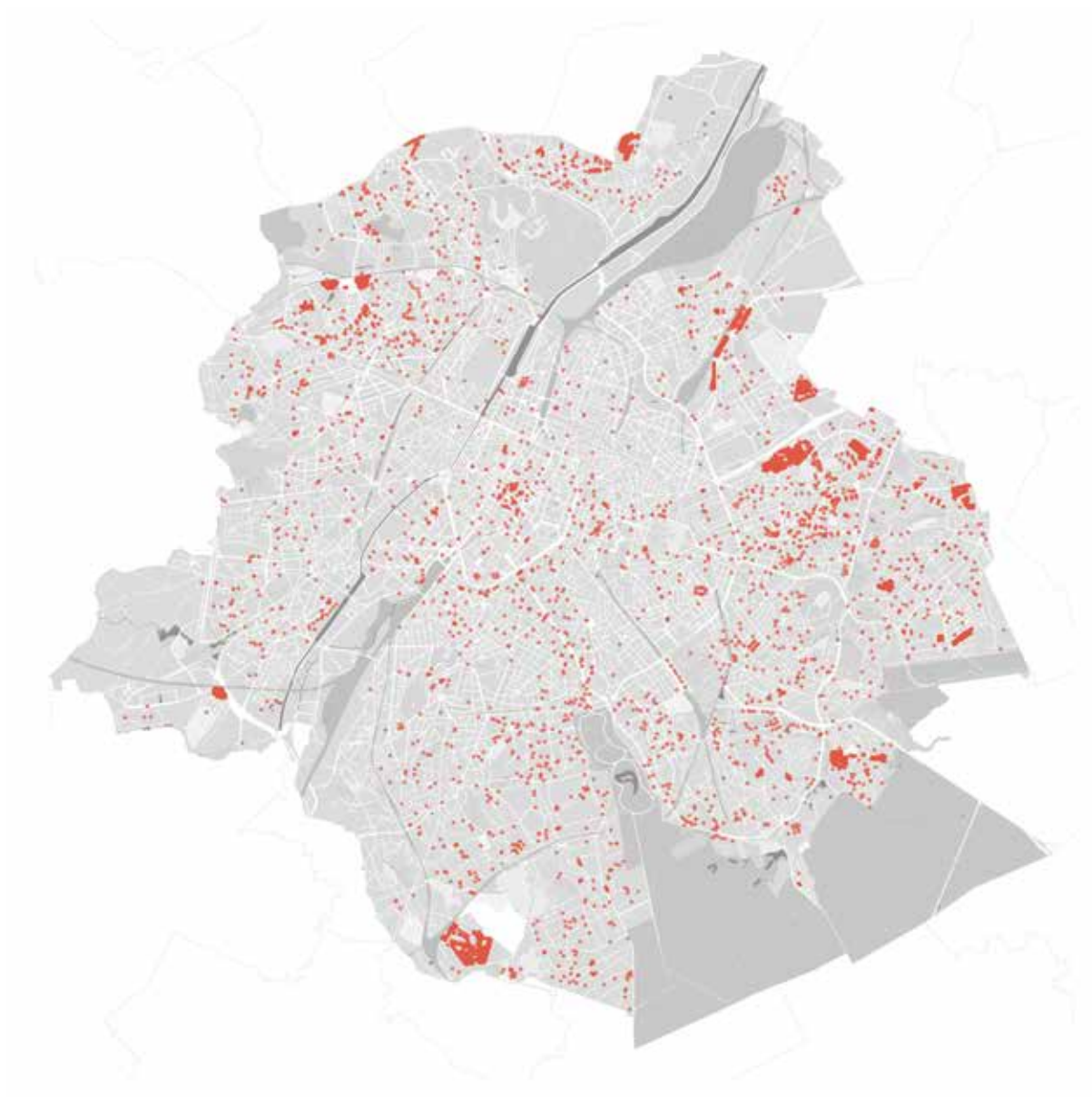
9.1 Dit kantoorgebouw, gelegen op een doorlopend kavel, bestaat uit twee gebouwen die met elkaar verbonden zijn door een open galerij en omringd worden door een tuin. De gevels van de twee gebouwen tonen een functionele, repetitieve en eenvoudige architectuur. Ze bevatten de typerende metalen structuren van de architectuur van Aerts en Ramon (zie ook Onze-Lieve-Vrouw van Stokkel).

Het ontwerpvoorstel van architectenbureau B2Ai transformeerde de twee kantoorgebouwen in winkels en voorzieningen van algemeen belang en voorzag tevens een binnentuin. De projectvergaderingen droegen bij aan de ontwikkeling van een coherent en kwalitatief hoogstaand project dat de architectuur van de bestaande gebouwen respecteert, terwijl er een grondige renovatie plaatsvindt. De herbestemming werd zodanig ontworpen dat de integratie van het gebouw in zijn stedelijke omgeving wordt versterkt.

9.2 Dit kantoorgebouw in internationale stijl werd ontworpen in 1963-1965 door de architecten André en Jean Polak. Het complex, met daarvoor een esplanade, bestaat uit vier verschillende volumes: een hoge centrale toren met zeshoekige plattegrond (25 verdiepingen), omringd door twee lagere rechthoekige gebouwen, waarvan één zeven en het andere vijf verdiepingen telt, en een appartementsgebouw van zes verdiepingen, met de ingang van de parkeergarage.

De toren onderging een grondige renovatie om te voldoen aan de nieuwe comfort- en energienormen, weliswaar met respect voor de oorspronkelijke architectuur. Alleen de binnenstructuur met vloeren in gewapend beton werd behouden. De glasgevels met doorlopende vensterstroken werden identiek herbouwd (profielen en beglazing) om het oorspronkelijke uitzicht te behouden. Bij het project lag de nadruk op duurzaamheid en bouwtechnieken met een lage milieu-impact. Het initiatief voor deze renovatie kwam van het Duitse fonds Patrizia en de werken werden uitgevoerd door CIT Blaton.

VERANKERING

De ligging van het geïnventariseerd erfgoed gebouwd tussen 1939 en 1999
in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

<https://gis.urban.brussels/brugis/#/>

COPRODUCTIE

Deze tentoonstelling is het resultaat van een samenwerking tussen urban.brussels, vzw Patrimoine & Culture.

BRUSSELS HOOFDSTELIJK GEWEST

Ans Persoons
Staatssecretaris van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, belast met Stedenbouw en Erfgoed en Europese en internationale betrekkingen.

INITIATIEF

Urban.brussels
Sarah Lagrillière
Adjunct Directeur Generaal

CURATOR

Tom Verhofstadt – Harry Lelièvre Urban

TEKSTEN

Michèle Herla, Thibault Jacobs, Wim Kenis, Michèle Kreutz, Coralie Smets, Tom Verhofstadt en Aurélie Wantier.

ICONOGRAFISCH ONDERZOEK

Michèle Herla, Thibault Jacobs, Wim Kenis, Michèle Kreutz, Coralie Smets, Tom Verhofstadt en Aurélie Wantier.

SCENOGRAPHIE & GRAFISCHE VORMGEVING

Luna Van Aubel.

TOONEELMEESTER

Mario Rojas

VERTALINGEN

Vertaaldienst van Urban
Vertaaldienst van de GOB

INDRUK

Replay studio

MET DANK AAN

Nico Deswaef, Stéphane Demeter, Jacinthe Gigou, Marie-Laure Leclef, Thierry Wauters, Mister Emma, Equipe Brugis d'Urban.

CONTACT PERS

Federica Sasdelli (Urban) +32 2 432 85 90

Dit boekje bevat alle inhoud die in de tentoonstelling :
39-99, Inventaris van het bouwkundig erfgoed van Brussel wordt gepresenteerd
(Brussel, Sint-Gorikshallen, 12 december 2024 – 12 maart 2025)

Vervantwoordelijke uitgever : Sarah Lagrillière, adjunct directeur-generaal

u
urban
.brussels

ST-GORIKS

H*ALLES

ST-GÉRY